

Voor de visvangst met zeilende vissersschepen was een gevaarlijk beroep. Marcus Ormea ca. 1625. Vissen bij het strand, met de wonderbaarlijke visvangst.

De visser en de dood

Op en aan het water ligt het gevaar op de loer

TEKST
Frans Collignon

ILLUSTRATIES
Archief, Bouwe Brouwer en
Stichting Behoud Hoogaars

Het is geen leuke boodschap, maar het moet toch worden gezegd: vissen is een gevaarlijke bezigheid die bovenmatig vaak slachtoffers eist – tot dodelijke aan toe.

Het maakt natuurlijk veel verschil of je beroepsmatig vist of louter om het plezier een hengel uitwerpt, maar ook de hengelaar uit liefhebberij moet op zijn tellen passen – bijvoorbeeld omdat bij onweer de carbon hengel als een bliksemgeleider kan werken. Als dat gebeurt, mag je heel blij zijn als je er met alleen brandwonden van afkomt. Maar ook een onevenwichtig slippertje bij gladheid aan de waterkant is niet ongevaarlijk.

De Schoolmeester (Gerrit van de Linde, 1808 – 1858) dichtte er al over:

*Alzoo heeft de visch het land
Aan een hengelaar, die onverdronken
blijft aan den kant,
Doch valt deze uit zijn boot,
In de sloot,
Pierdood,
Of, by abuis,
Als jeugdig drenkeling van de sluis.*

Gevaarlijk beroep

De beroepsvisser moet naast de gladheid op het scheepsdek vaak ook opboksen tegen zware weersomstandigheden, ijsskoude golven en verouderd materiaal. Het U.S. Bureau of Labor Statistics heeft in 2013 berekend dat het gemiddelde aantal doden per jaar onder vissers bij de uitoefening van hun beroep 75 per 100.000 is. Daarmee is dit eervol beroep tot wel vijf keer risicovoller dan gevaarlijk geachte beroepen als brandweer- of politiemann. Ook de wereldvoedselorganisatie WFP van de Verenigde Naties heeft dit wereldwijd vastgesteld.

Omslag van De Vermakelijcke Buysman uit 1694.

De cijfers geven gelukkig wel aan dat het gemiddelde sterftcijfer elk jaar zakt. Op <https://www.bls.gov/data/> is het goed grasduinen in de gegevens over vele jaren.

De ramp van moddergat

De vaderlandse geschiedenis leert ons hoe onverwacht magere Hein kan toeslaan. Op 18 juli 1924 vergingen vier *hoogaarzen* (een oud type visschip) door een plots opstekende orkaan.

De Hoogaars is nu een platbodem voor de recreatievaart, maar was ooit een belangrijk vissersschip.

Van de zestien opvarenden uit Arnhemuiden en Vlissingen kon er slechts één worden gered. Maar het kan nog erger. In 1883 verloren op 6 maart liefst 121 vissers het leven in een storm zonder weerga. Deze gebeurtenis staat bekend als de Ramp van Moddergat, het plaatsje dat met 83 slachtoffers het zwaarst werd getroffen. Ook vissers uit Urk, Zoutkamp en nog enkele andere dorpen verloren in die fatale nacht het leven. Een eenvoudig en daardoor indrukwekkend monument aan de dijk getuigt van het verlies van het grootste deel van de beroepsbevolking in Moddergat. Het opschrift op het monument:

*Als de dood het schip betreedt,
Dan is er geen ontkomen.
O water, o onzeker element!
De zee heeft gegeven, heeft genomen.*

Vondel

De gevaren van het vissersvak zijn door de eeuwen heen ook veelvuldig bezongen in liederen. De grote Vondel verhaalt in zijn treurspel uit 1646 over de dood van de door hem bewonderde Maria Stuart hoe een al afgepeigerde visser in het schuim van de Schotse golven een monster tegenkomt dat de zee opzweept met dodelijke gevolgen. Vondel heeft het gezang over dit monster, dat hele vloten verslindt (en dat ook nog eens op rijm doet), nodig om van het Engelse hof dat Maria Stuart de marteldood laat sterven een nog gruwelijker beeld te schetsen. En dan valt zijn eindconclusie toch een beetje tegen: de wreedaards zijn domweg jaloers, zegt hij.

Noodlot

Minder pompeus zijn de straatliederen die al sinds de middeleeuwen over het noodlot van sommige vissers worden gezongen. Een lied van maar liefst achttien coupletten uit 1694 relateert wel het een en ander. Het lied staat in de bundel De Vermakelijke Buisman (een buisman is een haringvisser op een special schip – de buis). De tekst gaat over een landman en een visser die met elkaar in gesprek gaan. De landman kan zijn nieuwsgierigheid niet bedwingen en vraagt of de vistocht voorspoedig is gegaan. Het positieve

Vissersmonument in Moddergat.

antwoord kan hem evenwel niet bekoren en dus dringt hij aan:

*maar het is toch wel eens gebeurd,
dat iemand op zee het leven liet
en door vrouw en kind wordt betreurd?*

Ja, moet de visser erkennen, dat komt wel eens voor, maar nu niet. Hijgerig vraagt de ander dan of er geen zeeroovers waren, of nog erger, heidenen die hem hebben bedreigd. Nee, luidt het antwoord, maar de landman geeft niet op. *“Zijn geen van uw voorouders, uw naasten, uw vrienden op zee gebleven?”* Grootmoedig bevestigt de visser dat hij wel flink wat familie en vrienden is verloren aan de zee. *“Hoe durft u dan nog te gaan vissen op zee? Ik zou het niet kunnen.”* Dan wil de visser wel eens weten waar de ouders van de landman zijn gestorven. Nee, niet op zee, maar in bed, antwoordt de landman.

*Hoe durft u dan elke avond nog te gaan slapen?
Bent u niet bang om te sterven in een bed,
Waar de meeste mensen het leven laten?*

De landman zegt dat hij zijn lesje heeft geleerd. De heren groeten elkaar en eenieder gaat zijns wegs. ■